RĪGAS POLITEHNIKUMA / RĪGAS POLITEHNISKĀ INSTITŪTA STUDENTI UN ABSOLVENTI – LATVIJAS REPUBLIKAS PASLUDINĀŠANAS AKTA DALĪBNIEKI

ALĪDA ZIGMUNDE*, ALVARŠ BALDIŅŠ

Rīgas Tehniskā universitāte

Kopsavilkums. 2018. gadā atzīmē Latvijas Republikas (LR) dibināšanas simtgadi. Pirms simts gadiem, 1918. gada 18. novembrī, Latvijas valsts dibināšanas aktā piedalījās 38 Latvijas Tautas padomes (turpmāk – Tautas padome) locekļi. Nevienš no viņiem nepieredzēja Latvijas Republikas atjaunošanu, un vairumam no viņiem mūžs aprāvās pirms Otrā pasaules kara beigām. Latvijas Republikas dibināšanas akta dalībnieku vidū bija septiņi Rīgas Politehnikuma (RP) / Rīgas Politehniskā institūta (RPI) absolventi un viens augstskolas diplomu neieguvis students. No septiņiem absolventiem četri 1941. gadā piedzīvoja represijas un tika aizvesti uz Sibīriju, divi pēc Otrā pasaules kara devās trimdā, viens bija miris spēka gados 1924. gadā. Daļa no Latvijas Republikas proklamēšanas akta dalībniekiem atstājuši rakstītas liecības par valsts tapšanas pirmsākumiem. Visi Tautas padomes locekļi bija cienījami Latvijas pavalstnieki, daļa no viņiem par nopelniem Tēvijas labā apbalvoti ar Triju Zvaigžņu ordeni.

Atslēgas vārdi: Latvijas Republikas pasludināšanas akts, Latvijas Tautas padomes locekļi, Rīgas Politehnikums, Rīgas Politehniskais institūts, inženieri.

Latvijas Republikas pasludināšanas akta dalībnieki – inženieri

Latvijas Republika tika nodibināta nedēļu pēc Pirmā pasaules kara beigām, taču ideja par savu valsti bija radusies jau agrāk. Līdzīga situācija bija arī citām Austrum- un Viduseiropas tautām. Apspiestās

* Korespondējošais autors.
E-pasts: alida.zigmunde@rtu.lv

Eiropas tautas bija kļuvušas par politisku faktoru un tām bija kas kopīgs – «tās bija kultūras tautas ar demokrātiskiem pamatprincipiem, ar neapslāpējamu pašnoteikšanās gribu un apņēmību cīnīties par savu brīvību. Tādēļ arī visu šo jauno valstu eksistences nodrošinājums gāja roku rokā ar Brīvības cīņām [1].» Latvijas Brīvības cīņās, kas ilga no 1918. gada 18. novembra līdz 1920. gada 11. augustam, kad tika noslēgts Latvijas-Krievijas miera līgums, piedalījās vairāki desmiti RPI absolventu un bijušo studentu, kuri palīdzēja nosargāt valstisko neatkarību. Par to dienu notikumiem sarakstītas daudzas grāmatas, publicēti raksti un atmiņas, vēsturnieku pētījumi. Mazāk zināms par inženieriem, RPI absolventiem, kuri piedalījušies Latvijas Republikas (LR) dibināšanas aktā 1918. gada 18. novembrī, jo šāds pētījums līdz šim nav veikts.

1918. gada 18. novembrī Latvijas Nacionālajā teātrī (toreiz – Rīgas 2. pilsētas teātrī) tika proklamēta Latvijas Republika. Rīgas Politehnikuma Arhitektūras nodaļas 1881. gada absolventa, arhitekta Augusta Reinberga (1860–1908) projektētajā ēkā 38 Tautas padomes locekļi no astoņām partijām svinīgā sēdē paziņoja, ka suverēnā valsts vara Latvijā ir pārgājusi Tautas padomes rokās. Tautas padome bija pagaidu likumdevēja iestāde un no 1918. gada 17. novembra turpināja 1917. gada 29. novembrī Valkā dibinātas latviešu partiju politiskās organizācijas «Latviešu Pagaidu Nacionālā padome» iesākto darbu. Līdz 1920. gada 30. aprīlim Tautas padome bija Latvijas Republikas «priekšparlaments», pagaidu likumdevēja iestāde. Latviešu Pagaidu Nacionālā padome jau 1918. gada 30. janvārī pieņēma lēmumu par vienotas, patstāvīgas un demokrātiskas Latvijas Republikas dibināšanu [2]. No padomes locekļiem aktīvu darbību izvērsa Zigfrīds Anna Meierovics (1887–1925), Rīgas Politehniskā institūta (RPI) Tirdzniecības nodaļas 1911. gada absolvents, kurš bija viens no politiskās partijas «Latviešu zemnieku savienība» dibinātājiem 1917. gadā. Pirms Latvijas Republikas oficiālās proklamēšanas, 1918. gada vasarā, Z. A. Meierovics devās uz ārzemēm un centās rast ārvalstu valdību atbalstu neatkarīgajai jaunajai valstij. 12. augustā viņš ieradās Londonā, 23. oktobrī – tikās ar Lielbritānijas ārlietu ministru Artūru Džeimsu Balfūru (*Arthur James Balfour*; 1848–1930). Tikšanās laikā ministrs Balfūrs apliecināja, ka Lielbritānija līdz Parīzes miera konferencei¹ provizoriski atzīst Latviešu Pagaidu Nacionālo padomi par Latvijas valdību [3]. 11. novembrī Z. A. Meierovics no Lielbritānijas Ārlietu ministrijas saņēma rakstisku apliecinājumu par Latvijas *de facto* atzīšanu [4].

Vairums personu, kas 1918. gada 17. novembrī Rīgā nodibināja Tautas padomi, piedalījās arī LR proklamēšanas aktā, tostarp septiņi Rīgas Politehnikuma / Rīgas Politehniskā institūta absolventi. Viņi pārstāvēja trīs politiskās partijas: Latviešu Zemnieku savienību (Jānis Vārsbergs,

¹ Pirmā pasaules kara uzvarētājvalstu rīkota konference Parīzē (1919–1920) ar mērķi noslēgt miera līgumus starp Sabiedrotajiem un zaudējušajām Centrālajām lielvalstīm.

Vilis Gulbis, Oto Nonācs, Pēteris Murītis, Kārlis Vanags), Latvijas Demokrātisko partiju (Miķelis Bružis) un Latvijas Neatkarības partiju (Spricis Paegle) [5]. Tautas Padomes dibināšanā no «politehniķiem» nepiedalījās Latvijas Sociāldemokrātiskās strādnieku partijas biedrs Kārlis Kurševics, bijušais RPI students. Nākamajā dienā viņš ieradās uz valsts proklamēšanas aktu.

Izvērtējot Latvijas Republikas proklamēšanas akta Tautas Padomes locekļu skaitlisko sastāvu, jāsecina, ka no RP / RPI absolventiem tajā bija 18 %, pieskaitot vēl ķīmijas studijas nebeigušo K. Kurševicu – 21 %. Kas tad bija minētie proklamēšanas akta dalībnieki, «politehniķi»?

No sešām nodaļām (mūsdienā izpratnē – fakultātēm), kas bija dibinātas Rīgas Politehnikumā 19. gadsimta 60. gados, jāmin trīs – Ķīmijas, Tirdzniecības un Lauksaimniecības, kurās studēja LR proklamēšanas akta dalībnieki. RP Ķīmijas tehniskās nodaļas absolvents (1895) bija inženieris un politiķis Miķelis Bružis (1868–1941), kurš Viļa Rīdzinieka Latvijas valsts pasludināšanas akta 1918. gada 18. novembrī fotogrāfijā redzams pirmajā rindā [6]. Pēc augstskolas Ķīmijas tehniskās nodaļas² absolvēšanas (1895) viņš vairākus gadus strādāja Turkestānā, 1909. gadā atgriezās Rīgā un pievērsās būvniecībai un sabiedriskajai darbībai. 1920. gadā M. Bružis tika ievēlēts pirmajā LR vēlētajā parlamentā – Latvijas Satversmes sapulcē (1920–1922). Miķelis Bružis pildīja arī Hipotēku bankas direktora (1924–1927) un akciju sabiedrības «Ķieģelis» direktora-rīkotāja pienākumus (1930–1936). 20. gadsimta 30. gados viņš aizgāja no aktīvās politiskās dzīves, sāka rakstīt grāmatu «Pasaules uzskats jeb cilvēks dabā, sabiedrībā un mūžībā», kas tika iespiesta 1936. gadā. Pēc 76 gadiem, 2002. gadā, tā tika izdota otrreiz. Brīvajā laikā inženieris Bružis darbojās Rīgas Latviešu biedrībā un Latviešu mākslas veicināšanas biedrībā. 1941. gada 14. jūnijā 73 gadu vecumā viņš tika izsūtīts uz Soļikamsku Krievijā, kur tā paša gada novembrī devās mūžībā.

Miķeļa Bruža laikabiedrs Spricis Paegle (1876–1962) arī studēja ķīmiju un 1901. gadā saņēma inženiera diplomu Rīgas Politehniskajā institūtā. Abi piederēja latviešu studentu korporācijas «Selonija» filiātru saimei. Spricis Paegle pirms Pirmā pasaules kara darbojās cementa rūpniecībā, Latvijas Pagaidu valdības pirmajā Ministru kabinetā ieņēma tirdzniecības un rūpniecības ministra amatu (1918–1919). Viņš bija viens no Latvijas Sarkanā Krusta dibinātājiem un galvenās valdes loceklis (1921–1940), piedalījās Latvijas Sarkanā Krusta žēlsirdīgo māsu skolas dibināšanā (1920). Pēc Otrā pasaules kara S. Paegle dzīvoja Vācijā [7]. Inženieris aktīvi darbojās dažādās biedrībās, aizrāvās ar mākslas darbu kolekcionēšanu un dārzkopību. Pie savām mājām Siguldas «Kalnabeitēs» S. Paegle iestādīja plašu ābeļdārzu, liepu un kļavu alejas, izveidoja kokaudzētavu. Dārzā auga ap 10 000 dažādu koku un krūmu.

² No 1896. gada – Ķīmijas nodaļa.

Rīgas
Politehnikuma /
Rīgas Politehniskā
institūta studenti
un absolventi –
Latvijas Republikas
pasludināšanas
akta dalībnieki

1. attēls. Spricis Paegles pases fotogrāfija (ap 1919)[8].

Spricis Paegle ir viens no 188 Latvijas politiķiem un kultūras darbiniekiem, kuri Otrā pasaules kara laikā, 1944. gada 17. martā, parakstīja Latvijas Centrālās padomes Memorandu par Latvijas neatkarības atjaunošanu un Latvijas valdības izveidi. Memorandu parakstīja vairāki RPI audzēkņi. Latvijas Republikas proklamēšanas akta dalībnieki, «politehniķiem» – viņu vidū bija tikai divi: Spricis Paegle un Jānis Vārsbergs, kuri tobrīd vēl dzīvoja Latvijā.

Agronoms, RPI Lauksaimniecības nodaļas 1908. gada absolvents Jānis Vārsbergs (1879–1961) kopš Latvijas Universitātes (līdz 1923 – Latvijas Augstskolas) dibināšanas 1919. gadā strādāja par docentu, kopš 1932. gada par profesoru un bija Lauksaimniecības fakultātes dekāns (1926–1928). No 1939. līdz 1944. gadam profesors J. Vārsbergs strādāja Jelgavas Lauksaimniecības akadēmijas Lauksaimniecības fakultātē. Viņš specializējās «purvkultūrā un pļavkopībā», devās pieredzes apmaiņā uz ārvalstīm [9]. Ilgus gadus profesors pētīja zālājus, pētījuma rezultātus publicēja, popularizēja konferencēs un lekcijās. Jānis Vārsbergs piedēvēja latviešu studentu korporācijas «Talavija» filistru saimei. Viņa mūžs noslēdzās 1961. gada maijā Stokholmā, Zviedrijā.

Latvijas Republikas proklamēšanas akta dalībnieku vidū jāmin vēl divi agronomi. Vilis³ Gulbis (1890–1942), RPI Lauksaimniecības nodaļas 1914. gada absolvents, darba gaitas kā agronoms sāka Jaungulbenē. Pirmā pasaules kara laikā 1917. un 1918. gadā viņš strādāja par Vidzemes guberņas pārtikas valdes priekšsēdētāju un rūpējās, lai visiem pietiek maizes un nav jāpiedzīvo bads. Pateicoties V. Gulbim, vidzemnieki nepiedzīvoja tik grūtus laikus kā citas toreizējās Krievijas impērijas guberņas [10]. Starpkaru laikā viņa darbs bija cieši saistīts ar Latvijas Republikas valdību – V. Gulbis tika ievēlēts 3. un 4. Saeimā, pildīja zemkopības ministra (1928; 1930–1931; 1931–1933), izglītības ministra (1933–1934), iekšlietu ministra (1934–1939) pienākumus. Vēsturnieks Rihards Treijs par šo augstas klases profesionāli lauksaimniecībā atzinis,

³ Gulbja dokumentos – Vilis Gustavs.

ka izglītības ministra amats Vilim Gulbim «nebūt nebija tuvs, kur nu vēl mīļš» [11]. Iespējams, tieši tāpēc agronoms Gulbis minētajā amatā bija krietni īsāku laiku – nepilnu gadu – nekā zemkopības un iekšlietu ministrijas vadībā. 1939. gadā Vilis Gulbis kļuva par Vispārējās Lauksaimniecības bankas direktoru. 1940. gadā V. Gulbi apcietināja un deportēja uz Padomju Savienību. Viņa mūžs noslēdzās Astrahaņas cietumā 1942. gadā. Vilis Gulbis kopš studiju gadiem bija studentu korporācijas «Talavija» biedrs.

RPI Lauksaimniecības nodaļas 1915. gada absolvents, agronoms Pēteris Murītis (1891–1924) nodzīvoja īsu mūžu. Pēc augstskolas absolvēšanas viņš vadīja Rūjienas un Valmieras lauksaimniecības skolas, bija Latviešu zemnieku savienības Centrālās padomes loceklis. Tika sašauts medību laikā un no ievainojuma mira 33 gadu vecumā [12].

Tirdzniecības nodaļas 1911. gada absolvents, skolotājs, publicists un sabiedriskais darbinieks Oto Nonācs (1880–1942) bija Latviešu Nacionālās padomes dibinātājs (1917), kurš, līdzīgi kā citi viņa laikabiedri, loloja sapni par neatkarīgu Latvijas valsti. Padomē darbojās arī O. Nonāca studiju biedrs, LR pirmais ārlietu ministrs Zigrīds Anna Meierovics (1887–1925). Starp citu, vēl viens studiju biedrs, arī RPI 1911. gada absolvents, igauņis Juhans (Johans) Kuks (*Juhann (Johann) Kuk*; 1885–1942) bija viens no Igaunijas neatkarības manifesta sastādītājiem, Igaunijas Republikas finanšu (1918–1920), tirdzniecības un rūpniecības (1920–1921) ministrs un Igaunijas Valsts vecākais (1922–1923). Lai gan autoru rīcībā nav informācijas par O. Nonāca un J. Kuka savstarpējām attiecībām, jādoma, ka tās bijušas visai draudzīgas. Domājams, ka igauņu studiju biedri rosināja O. Nonāca īpašu interesi par igauņiem un viņu vēsturi, kultūru, jo viņš bija Latvijas-Igaunijas biedrības valdes loceklis, kā arī priekšsēdētājs, biedrības mēnešraksta atbildīgais redaktors (1935–1939) [13]. Otto Nonācs 1918. gada 18. novembrī piedalījās LR proklamēšanas aktā [14], bija 1. un 2. Saeimas deputāts, sastādījis vairākas grāmatas par Latvijas vēsturi, tostarp – par LR dibināšanu, atjaunoto Poliju, Siguldu un tās apkārtni, par publicistu, tulkotāju, valodnieku Frici Garo. Daudzpusīgais O. Nonācs publicējies dažādos laikrakstos, bijis laikraksta «Līdums» redaktors (1915–1918) un «Valdības Vēstneša» atbildīgais redaktors (1919–1920). Viņš piedzīvoja padomju varas represijas, un viņa mūžs noslēdzās 1942. gadā Krievijā.

Banku darbinieks Kārlis Vanags (1883–1942) RPI Tirdzniecības nodaļu absolvēja 1916. gadā. Viņš pildīja Latvijas Bankas galvenā direktora pienākumus (1927–1940), padomju varas laikā no amata atstādināts un 1941. gada jūnijā deportēts uz Sibīriju, kur nošauts 1942. gada vasarā. K. Vanags dzimis Smiltenes pagastā, un tur viņš brīvajā laikā saimniekoja «Buliņu» mājās [16]. Gan K. Vanags, gan O. Nonācs bija «Talavijas» filistri.

Rīgas
Politehnikuma /
Rīgas Politehniskā
institūta studenti
un absolventi –
Latvijas Republikas
pasludināšanas
akta dalībnieki

2. attēls. Oto Nonācs 20. gadsimta 20. gados [15].

No iepriekšminētajiem dzīvesgājumiem atšķirīgs ir LR proklamēšanas akta dalībnieka, advokāta un sabiedriska darbinieka Kārļa Kurševica (1874–1938) mūžs. RPI viņš studēja ķīmiju (1900–1902) un jau studiju gados iesaistījās revolucionārajā kustībā. Studijas Rīgā nebeidzis, viņš devās uz Šveici un Cīrihes Universitātē studēja medicīnu un tiesības. Uz īsu brīdi atgriezies Latvijā, rakstījis rakstus Liepājas laikrakstam «Dzīve» (1909–1910), bijis žurnāla «Vārpas» (1908) un laikraksta «Vidzemes Balss» (1914) redakcijas loceklis. Publicējies ar pseidonīmu Kārlis Liepa. Kārlis Kurševics pazīstams arī kā grāmatu izdevējs – viņš Sanktpēterburgā izveidojis latviešu grāmatu apgādu «Imanta» (1908–1909). K. Kurševics darbojies Maskavas latviešu kultūras birojā, pēc revolucionārajiem notikumiem 1917. gadā Krievijā bijis Vidzemes zemes padomes valdes loceklis un tās uzdevumā braucis uz Pēterburgu prasīt Latvijas autonomiju [17]. Lai gan K. Kurševics piedalījās LR proklamēšanas aktā un iestājās par neatkarīgu Latvijas valsti, pēc Latvijas Brīvības cīņām viņš 1920. gadā kopā ar ģimeni pārcēlās uz dzīvi Padomju Krievijā, iestājās komunistiskajā partijā. Viņš ir vienīgais no Latvijas proklamēšanas akta dalībniekiem, kurš gājis bojā (1938) nepamatotās represijās staļinisma personības kulta laikā Krievijā [18].

Rīgas Politehnikuma / Rīgas Politehniskā institūta bijušo studentu liecības par Latvijas Republikas dibināšanu 1918. gadā

Par notikumiem 1918. gada 18. novembrī mūsdienās var uzzināt no vēsturnieku pētījumiem un dokumentiem. Te liela nozīme ir arī RPI absolventiem, kuri par šo notikumu nākamībai atstājuši rakstiskas liecības. LR dibināšanu aprakstījuši Rīgas Politehniskā institūta absolventi Spricis Paegle un Oto Nonācs. 1923. gadā pirmo reizi publicētā ķīmiķa Sprīča Paegles grāmata «Kā Latvijas valsts tapa» stāsta ne tikai par valsts nodibināšanu, bet arī par ceļu uz valstisko neatkarību – sākot

no 1905. gada revolūcijas, pēcrevolūcijas gadiem, latviešiem Pirmajā pasaules karā, Latvijas valsts neatkarības ideju. Darba noslēgumā inženieris S. Paegle raksturojis laiku pēc valsts nodibināšanas līdz Latvijas Satversmes Sapulces sanākšanai 1920. gada 1. maijā. Minētā grāmata piedzīvojusi vēl divus izdevumus – 1939. un 1985. gadā, turklāt visos trijos izdevumos saglabāts vienāds lappušu skaits – 382. Spricis Paegle grāmatā balstījies uz personīgiem piedzīvojumiem un novērojumiem, un tā tapusi, lai atspoguļotu Latvijas valsts tapšanas vēsturi iespējami objektīvi, jo jau tolaik, 1923. gadā, dažādi cilvēki dažādos nolūkos esot centušies to sagrozīt un pat viltot [19].

3. attēls. S. Paegles grāmatas «Kā Latvijas valsts tapa» 2. izdevuma titullapa (1939)[19].

Desmit gadu vēlāk, 1933. gadā, iznāca RPI absolventa, skolotāja, žurnālista un sabiedriskā darbinieka Oto Nonāca un RP Ķīmijas tehniskās nodaļas 1890. gada absolventa, ķīmijas inženiera Vilhelma Šreinerā (*Wilhelm Schreiner*; 1864–1936) grāmata «Pēc 18. novembra: Tautas Padomes locekļu memoāri». Jāatzīmē, ka Latvijas Tautas padomes loceklis bija tikai Oto Nonācs. Abu memoāri apvienoti vienā izdevumā, taču grāmatai ir divas daļas – O. Nonāca dienasgrāmata par laiku no 1918. gada 29. decembra līdz 1919. gada 19. martam, kad viņš atstāja Rīgu un pabija gan Liepājā, gan ārzemēs, un V. Šreinerā memoāri par 11 mēnešiem Vācijā [20] – valdība viņu sūtīja uz Berlīni kā Latvijas pirmo sūtni.

Latvijas pagaidu valdībai nācās uzsākt darbību sarežģītos apstākļos, un tos nedaudz ieskicējis O. Nonācs minētajā grāmatā: «Laikmets pēc 18. novembra bija visjucekļīgākais Latvijas vēsturē, kurā 18. novembra darbam nācās pārciest vissmagāko pārbaudījumu. Valsts proklamēšana bija kā signāls visiem latviešu tautas atklātiem un slepeniem ienaidniekiem sacelties pret tautas centienu gala mērķa sasniegšanu. Pamatots gan jau satricinātā okupācijas vara meklēja un atrada atbalstu uzmācīgajā

lieliniecismā, un abas šīs pēc būtības pilnīgi pretējās varas lieliski sapratās kopējā negatīvā mērķī – topošās Latvijas valsts gremdēšanā [21].»

Grāmatas «Pēc 18. novembra: Tautas Padomes locekļu memuāri» otrs autors, inženieris V. Šreiners, kā Latvijas Pagaidu valdības diplomātiskais pārstāvis 1919. gada vasarā ieradās Berlīnē un veica ievērojamu darbu Vācijas valdības noskaņošanai Latvijai labvēlīgā virzienā. Viņš iekārtoja Latvijas pārstāvniecību un «1919. gada 18. novembrī sarīkoja pirmās Latvijas valsts dibināšanas svinības Berlīnē [22].» Jāatzīmē, ka V. Šreiners bija vācu tautības un piederēja pie tiem vācbaltiešiem, kuri bija lojāli pret Latvijas valstisko izveidi un pastāvēšanu. To apliecina viņa darbība diplomātiskajā darbā Berlīnē un vēlāk arī Prāgā, Čehoslovākijā. Jāpiebilst, ka viņa znots, pulkvežleitnants Fridrihs Zute-Zutis (1886–1959) RPI studēja Mehānikas nodaļā (1915./1916.), cīnījās par Latvijas neatkarību, apbalvots ar Lāčplēša Kara ordeni [23].

4. attēls. RP / RPI absolventu O. Nonāca un V. Šreintera grāmatas «Pēc 18. novembra: Tautas Padomes locekļu memuāri» titullapa (1933) [21].

LR proklamēšanas aktā daudz cilvēku bija arī zālē, taču saraksta ar tiem, kas bija klāt, nav. Zināms, ka 1918. gada 18. novembrī Nacionālā teātra ēkā uz proklamēšanas aktu bija ieradies arī bijušais RPI Inženieru un Ķīmijas nodaļu students, selonis Fridrihs Zommers (no 1940 – Vasarietis; 1881–1973), kuram bija «uzticēta gādība par kārtību un drošību proklamēšanas akta laikā» [24]. Uzņēmējs, diplomāts, pulkvežleitnants F. Vasarietis atstājis atmiņas par notikumiem pirms LR proklamēšanas akta, 1918. gada 17. novembrī, kad Latvijas politisko partiju pārstāvji vienojās par Latvijas valsts neatkarības pasludināšanu nākamajā dienā. Atmiņas F. Vasarietis uzrakstīja Rīgā 1965. gada martā. Padomju varas gados viņam izdevās izvairīties no represijām, un viņa atmiņas nenonāca

represīvo iestāžu rokās. Fridrihs Vasarietis apbalvots ar Lāčplēša Kara ordeni un Triju Zvaigžņu ordeni.

Par nopelniem Tēvijas labā ar Triju Zvaigžņu ordeni apbalvoti daudzi RP / RPI bijušie studenti un absolventi, tostarp LR proklamēšanas akta dalībnieki Miķelis Bružis, Oto Nonācs, Spricis Paegle, Jānis Vāršbergs, savukārt Vilis Gulbis saņēmis ordeņu I, II, III un IV šķiru. Sagaidot Latvijas simtgadi, dažādi godināti arī LR proklamēšanas akta dalībnieki. Piemēram, ar Valsts kultūrkapitāla fonda, Siguldas novada pašvaldības un Latvijas Universitātes Literatūras, folkloras un mākslas institūta atbalstu tapusi dokumentālā filma par vienu no viņiem – Sprici Paegli «Spricis Paegle. Atmiņas». Tajā atklātas Latvijas uzņēmēja, politiķa un sabiedriskā darbinieka dzīves gaitas Rūjienā, Rīgā, Siguldā un Insulā, Vācijā, – tur veco ļaužu mītnē viņš pavadīja mūža pēdējos gadus [25].

AVOTU UN LITERATŪRAS SARAKSTS

- [1] Šilde, Ā. Pirmā Republika: esejas par Latvijas valsti. Rīga: Elpa, 1993, 182. lpp.
- [2] Šilde, Ā. Pirmā Republika: esejas par Latvijas valsti. Rīga: Elpa, 1993, 161.–168. lpp.
- [3] Līgotņū, J. Zigfrīds Meierovics: mūžs, darbs, liktenis. Rīga: Valters un Rapa, 2000, 75. lpp.
- [4] Lerhis, A. Latvijas Republikas ārlietu dienests, 1918–1941. Rīga: Latvijas vēstures institūta apgāds, 2005, 56. lpp.
- [5] Latvijas Republikas Pagaidu valdības sēžu protokolos, notikumos, atmiņās, 1918–1920: veltījums Latvijas Republikas pasludināšanas 95. gadadienai. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2013, 72. lpp.
- [6] Grosvalds, I. Inženieris ķīmiķis Miķelis Bružs un fizikālķīmiķis profesors Boriss Bružs dzīvē un darbā. *RTU zinātniskie raksti. Humanitārās un sociālās zinātnes*. Rīga: RTU, 2016/26, 37. lpp.
- [7] Ar parakstu par Latviju. Latvijas Centrālās Padomes Memoranda parakstītāju biogrāfijas. Rīga: Latvijas Kara muzejs, 2014, 66. lpp.
- [8] Spriča Paegles Latvijas Republikas pase. Latvijas Valsts vēstures arhīvs (turpmāk – LVVA) 2996. f., 15. apr., 905. l., 1. lp.
- [9] Latvijas Universitāte, 1919 – 1929. Rīga: LU, 1929, 319.–320. lpp.
- [10] Vispārējās Lauksaimniecības bankas direktors agronoms Vilis Gulbis. *Brīvā Zeme*, 1939, Nr. 14, 1. lpp.
- [11] Treijs, R. Valdība un zinātne gadu ritumā. *Zinātnes Vēstnesis*, 1999, Nr. 19, 4. lpp.
- [12] Rauzāns, G. Jaunas sejas senā fotogrāfijā. *Latvijas Vēstnesis*, 1998, Nr. 212/213, 13. lpp.
- [13] Latvijas-Igaunijas biedrības pilnsapulču protokoli. LVVA 3724. f., 1. apr., 4774. l., 10. lp.

- [14] Nonācs, O., Šreiners, V. Pēc 18. novembra: Tautas Padomes locekļu memoriāli. Rīga: Valters un Rapa, 1933, 178 lpp.
- [15] Oto Nonāca Latvijas Republikas pase. LVVA 2996. f., 13. apr., 6603. l., 5. lpp.
- [16] Latvijas Bankas galvenais direktors K. Vanags – Smiltenes Konzumbiedrības biedrs. *Smiltenes Ziņas*, 1937, Nr. 44, 1. lpp.
- [17] Limane, L. Kurševičs Kārlis. Pieejams: <http://lgdb.lnb.lv/index/person/1858/> [skatīts 24.06.2018].
- [18] Rauzāns, G. Jaunas sejas senā fotogrāfijā. *Latvijas Vēstnesis*, 1998, Nr. 212/213, 13. lpp.
- [19] Paegle, S. Kā Latvijas valsts tapa. Rīgā: autora apgādībā, 1923, 7. lpp.
- [20] Nonācs, O., Šreiners, V. Pēc 18. novembra: Tautas Padomes locekļu memoriāli. Rīga: Valters un Rapa, 1933, 193. lpp.
- [21] Nonācs, O., Šreiners, V. Pēc 18. novembra: Tautas Padomes locekļu memoriāli. Rīga: Valters un Rapa, 1933, 4. lpp.
- [22] No Ķeizara dambja līdz Eiropas centram. *Latvija*, 1968, Nr. 45, 1. lpp.
- [23] Lāčplēša Kara ordeņa kavalieri. Rīga: Latvijas Valsts vēstures arhīvs, 1995, 589. lpp.
- [24] Vasarietis (Zommers), F. Patstāvīga Latvijas valsts piedzima 1918. gada 17. novembrī. *Padomju Jaunatne*, 1989, Nr. 220, 2. lpp.
- [25] Tapis videostāsts par Sprici Paegli. Pieejams: <http://lfk.lv/Tapis-videostasts-par-Sprici-Paegli> [skatīts 24.06.2018].

Rīgas
Politehnikuma /
Rīgas Politehniskā
institūta studenti
un absolventi –
Latvijas Republikas
pasludināšanas
akta dalībnieki

ALĪDA ZIGMUNDE, *Dr. paed.*, has been a Specialist at the Museum of Riga Technical University since 1989. From 2007 to 2015, she was a Senior Researcher. She is currently a Professor at the Institute for Humanities and Head of the Department for Historic Research and Scientific Publications of the RTU Research Centre for Engineering History. Her main academic interests include the history of pedagogy in Europe, the history of the institutions of education and of private schools, and the history of pedagogy of universities, history of engineering sciences and universities.

Address: 1 *Kronvalda* Boulevard, Riga, LV-1010, Latvia

Phone: +371 298 696 42

E-mail: alida.zigmunde@rtu.lv

ALVARS BALDIŅŠ, *Dr. phil., Dr. sc. pol.* His major fields of study are adult education, theories of didactics and social pedagogy. He was an Associate Professor and Head of the Institute of Humanities of Riga Technical University (until August 2018). Previously he was Head of the Institute of Adult Pedagogical Education of the University of Latvia (1992–2001). Address: 1 *Kronvalda* Boulevard, Riga, LV-1010, Latvia

Phone: +371 29226779

E-mail: alvars.baldins@inbox.lv

Graduates and Students of the Riga Polytechnicum / Riga Polytechnic Institute – Participants of the Proclamation of Independent Republic of Latvia

In 2018, Latvia celebrates a hundred years since it became an independent state. One hundred years ago, on 18 November 1918, 38 members of the People's Council of Latvia (further in the text – the People's Council) took part in the proclamation of Latvia. None of them experienced the restoration of the Republic of Latvia, and most of them died before the end of the Second World War. There were seven graduates of the Riga Polytechnicum (RP) / Riga Polytechnic Institute (RPI) and one student who did not receive a diploma from the institute among the participants in the founding act of the Republic of Latvia. Of the seven graduates four suffered repressions in 1941 and were taken to Siberia, two after the Second World War went into exile, one died in 1924. Some of the participants of the Proclamation of the Republic of Latvia have left written testimonies about the beginnings of the state's foundation. All members of the People's Council were reputable Latvian citizens, some of them were awarded the Order of Three Stars for meritorious service to native land.

Keywords: Act of Proclamation of the Republic of Latvia, members of the Latvian People's Council, Riga Polytechnicum, Riga Polytechnic Institute, engineers.

Алида Зигмунде, Алварс Балдыньш

Студенты и выпускники Рижского политехникума / Рижского политехнического института – участники акта провозглашения Латвийской Республики

В 2018 году празднуется столетие со дня провозглашения Латвийской республики. Сто лет тому назад 18 ноября 1918 года в акте провозглашения Латвийского государства участвовало 38 членов Народного совета Латвии (далее – Народный совет). Никто из них не дожил до восстановления Латвийской Республики, большинство из них скончалось до конца Второй мировой войны. Среди участников акта провозглашения Латвийской Республики было семеро выпускников Рижского политехникума (РП)/Рижского политехнического института (РПИ) и один, не завершивший учебу, студент. Четверо из семи выпускников в 1941 году пострадали в ходе репрессий и были сосланы в Сибирь, двое после Второй мировой войны отправились в изгнание, один скончался в расцвете сил в 1924 году. Часть участников акта прокламации Латвийской Республики оставили письменные свидетельства о зарождении нового государства. Все участники Народного совета были уважаемыми гражданами Латвии, часть из них за заслуги перед Отечеством была награждена орденом Трех звезд.

Ключевые слова: акт провозглашения Латвийской Республики, Члены Народного совета Латвии, Рижский политехникум, Рижский политехнический институт, инженеры.